

Pap Attila

Új rezsimszabály az első bűntényesek elkülönítésére?

Rövid írásom témája az első bűntényes fogvatartottak elhelyezése, elkülönítése. Véleményem szerint nagyon fontos kérdésről van szó, amit a mindennapokban nem biztos, hogy mindig a súlyának megfelelően kezelünk. Kétségtelen, hogy számos hazai büntetés-végrehajtási intézetben megvalósítjuk az első bűntényesek elkülönítését a visszaesőtől, de azt szabályzat híján különféle sikerű gyakorlati megoldások alkalmazásával tesszük. Úgy vélem tehát, hogy szükség van egy, az első bűntényes fogvatartottak elhelyezésével, elkülönítésével kapcsolatos új rezsimszabályra.

Felvetődhet a kérdés, kell-e egyáltalán nekünk egy újabb elkülönítési szabály? Szükséges-e tovább csoportosítani ilyen értelemben is a fogvatartottakat, hiszen a börtöneink fizikai feltételei erre sok helyütt nem elégségesek (kevés számú zárka, zsúfoltság stb.)? A válasz – szerintem – csak az „igen” lehet. A számos nehézség ellenére a magyar büntetés-végrehajtási intézetek elhelyezési körülményei – főként az új börtönök átadása következtében – folyamatosan javultak az elmúlt egy-két évben. Miután a fogvatartottak száma is csökkent, a telítettségi mutatókat tekintve jelentős javulás következett be: a néhány évvel ezelőtti 160%-ról napjainkra 120% alá csökkent a magyar börtönök telítettsége.

Közismert, hogy a visszaesők, a többszörösen büntetett elkövetők várhatóan olyan viselkedési mintákat közvetítenek az első büntetésüket töltő fogvatartottak felé, amely növeli a visszaesés lehetőségét. A magyar büntetés-végrehajtási intézetekben az elítélt bűnelkövetők több mint 50%-a visszaeső (továbbá különös, illetve többszörös visszaeső). A nagyobb sokaság nagy valószínűséggel beolvasztja magába a kisebb csoportot, átadja értékeit, normáit, meghatározó viselkedési mintáit. Ráadásul a többség – jelen esetben – helyzeti előnyökkel rendelkezik (a börtönviszonyok ismerete, a körülmények alakításának képessége stb.) Ilyen módon az első alkalommal börtönbe kerülők akarva, akaratlanul is elsajátítják a visszaesők értékeit, túlélési szabályait, szokásait, viselkedési mintáit.

A fiatalokor fogvatartottak körében különösen szükség lenne az első bűntényesek külön történő kezelésére, amely azt segítené, hogy ne negatív normákat tapasztaljanak, lássanak. A fiatalokorúak sokkal fogékonyabbak idősebb társaiknál, nevelésükben meghatározó elem a modellkövetés, felnötté érésük folyamatában lényeges elem a kortársakhoz történő alkalmazkodás. Ezért, ha megerősítést nyer negatív normakövető értékrendjük a visszaeső fogvatartottak által, ez – nézetem szerint – automatikusan elősegíti a szabadulás utáni visszaesést.

A kérdés szempontjából nagyon fontosnak tartom, hogy kitérjek az előzetesben lévő fogvatartottak helyzetére. Az előzetesek jelentős mennyiségű időt töltenek el ítélet-

re várva a magyar büntetés-végrehajtási intézetekben. E hosszú, sokszor évekig tartó időszak alatt meghatározó, hogy kikkel kerülnek kapcsolatba. Jómagam a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet I. objektumában dolgozom, s a mindennapi munkám során gyakran tapasztalom, hogy a büntetés-végrehajtásba bekerülők – enyhén fogalmazva – elsajátítanak egymástól bizonyos, a társadalom többségétől eltérő viselkedési szabályokat.

Ha sikerülne bevezetni – legfőképpen a fiatalok körében és az előzetes fogvatartást végrehajtó büntetés-végrehajtási intézetekben – az első bűncselekményt elkövetők külön elhelyezését, lényegesen megkönnyítenénk a nevelők, felügyelők munkáját, továbbá – végső soron – elősegítenénk, hogy az első alkalommal börtönbe kerültek hatékonyabban illeszkedhessenek vissza a társadalomba.

Úgy gondolom, hogy ennek az új elkülönítési szabálynak a létrehozásával, illetve alkalmazásával a büntetés-végrehajtás jobban el tudná látni azt a feladatát, hogy csökkentse a bűnözést (visszakerülést a börtönbe). A társadalomba történő visszailleszkedés elősegítésére nagyobb lehetőségük nyílna a pártfogó felügyelőknek, az egyházi és a civil szervezetek képviselőinek is, akik hatékonyabban tudnának együttműködni olyan fogvatartottakkal, akik a visszaesőknél kisebb mértékben sajátítottak el negatív mintákat.

Ahhoz, hogy az első alkalommal a büntetés-végrehajtásba bekerülő személyek rehabilitációja, reintegrációja sikeresebb, zökkenőtől mentesebb legyen, szükség lenne az első pillanattól a visszaeső bűnelkövetőktől külön történő elhelyezésükre, kezelésükre. Az új építésű börtöneink valamelyikében érdemes lenne lefolytatni egy vizsgálatot az első büntényes fogvatartottak elkülönített elhelyezésével kapcsolatban. Erre a vizsgálatra az az intézet lenne a legalkalmasabb, ahol egyidejűleg tartanak fogva ítéletre váró és ítéletüket töltő fogvatartottakat – ezeknek a kritériumoknak a Szombathelyi Büntetés-végrehajtási Intézet felel meg –, így mód nyílna hosszmetzeti és keresztmetzeti kutatásra is mind két örzési formában. Lehetőség lenne vizsgálni érték- és viselkedési változásokat az előzetesek, illetve az elítéltek körében egyaránt – különválasztva az első büntényes, illetve a visszaeső fogvatartottakat.

Végezetül – jelen írásomat vitaindítónak szánva, várva a tisztelt kollégák észrevételeit – újra felvetem azokat a kérdéseket, melyeket már részben érintettem: Szükség van-e erre az új elkülönítési lehetőségre? Fel van-e készülve a magyar büntetés-végrehajtás ennek az új rezsimszabálynak a bevezetésére? Egyáltalán milyen lehetőségeink vannak annak a társadalmi elvárásnak a teljesítésére, hogy elősegítsük a fogvatartottak sikeresebb visszailleszkedését a társadalomba?